

[Forskning-praksis-projekt]

Øm Folkefæled

– veje til fælles grund i bæredygtige landskabsforandringer

Vores landskab står foran de største forandringer i nyere tid. Den grønne trepartsaftale fra efteråret 2024 vil omlægge op til 20 % af arealet for at genoprette biodiversiteten og vandmiljøet (Regeringen 2024), mens EU's biodiversitetsstrategi lægger op til en omlægning af hele 30 % af arealet (sgvamst.dk 2024). Det kræver folkelig opbakning, reelt lokalt medejerskab og nærdemokratisk medbestemmelse, hvis vi skal i mål.

Tidligere erfaringer fra naturnationalparkerne har vist, at uden reel borgerindflydelse kan store initiativer i stedet skabe lokal modstand (Byrnak-Storm et al. 2022). Samtidig peger forskere på, at klimadagsordenen generelt har været præget af et demokratisk underskud, hvor samfundshensyn og økonomi vægtes over lokale perspektiver (Agger & Tortzen 2023). Der er med andre ord brug for nye tilgange, der rækker ud over traditionelle former for borgerinddragelse, og som i højere grad skaber engagement og styrker den almene interesse for naturen (Byrnak-Storm et al. 2022). Omvendt kæmper lokale ildsjæle i dag med at få støtte til borgerdrevne projekter og med at navigere i lovgivning, støtteordninger og den kommunale planlægning.

I dag er 80 % af Danmarks areal ejet af private. Men mens det går langsomt med de frivillige arealomlægninger, samles ejerskabet til jorden på stadig færre hænder og under stadig større bedrifter. Ejerskabet løsrives dermed fra lokalsamfundene. Det svækker den nærdemokratiske dialog og medbestemmelse samt adgangen til naturen. Samtidig svinder befolkningen i landdistrikterne, og med dem forsvinder den forbindelse til jorden, der gav næring til fællesskaberne – og den viden og kultur, der følger med at leve i landskabet.

Et kulturlandskab som det danske skabes og omformes i høj grad gennem samfundsmæssige og kulturelle forandringer. Men spørgsmålet er, om vi har forsømt at se de kommende landskabsforandringer som en mulighed for omvendt at skabe en samfundsmæssig forandring i landdistrikterne – en forandring, der igen kan revitalisere nærdemokratiet og lokalkulturen.

Undersøgelser har vist, at et overvældende flertal i Danmark ønsker mere klimahandling. 91 % mener, at flere bør gøre mere for klimaet. Imidlertid tror kun 43 %, at flertallet af landets befolkning er villige til at bidrage til forandringer (Andre et al. 2024). Vi har med andre ord ikke tillid til hinandens – og fællesskabets – villighed til at bidrage. Det skaber en enorm barriere for klimahandling og demokratisk engagement. Omvendt peger det på, at der kan være et stort potentiale for at mobilisere folkelig opbakning ved at etablere bedre muligheder for at engagere sig i nærdemokratiske fællesskaber med reel medbestemmelse i konkrete klimahandlinger.

Vi ser derfor et stort potentiale i en genfortolkning af ideen om fælleden (Christensen & Christensen 2007) som en mulig ramme om lokal organisering omkring naturressourcer – og dermed for klimahandling på både individuelt og kollektivt plan (Bailey et al. 2013). Fordi udfordringerne er forbundne og tilstedeværende samtidig lokalt, er der brug for tilgange, der samtænker økosystemer, sociale-, økonomiske- og politiske landskaber på en sammenhængende måde. Vi har i dag kendskab til både danske og internationale borgerdrevne initiativer, der – i overensstemmelse med den europæiske landskabskonvention (Europarådet 2024) – succesfuldt formår at inddrage borgere i at beskytte og forvalte lokale naturressourcer. Men vi mangler modeller, der kan sammenfatte erfaringer, løse udfordringer og udbrede tænkningen bag til såvel borgere som beslutningstagere. Vi foreslår med projektet derfor at gentænke fælleden som idé og som praksis, hvor vi bygger videre på økonomen Elinor Ostroms såkaldte *Ostroms Lov*, der siger: “Hvis en lokal organisering omkring naturressourcer fungerer i praksis, kan den også fungere i teorien.”

Vi vil derfor etablere et nyt levende laboratorium: Øm Folkefæled. Det er et unikt tværfagligt forskningslaboratorium og et blivende, borgerdrevet projekt for fremtidens landskab. Med afsæt i Øm Folkefæled vil praksispartneren Foreningen Lejre Landsbyer og forskningspartneren Københavns Universitet udvikle og beskrive Øm Folkefælleds tilblivelse, udvikle teori og modeller for folkefæleleder – og videre, hvordan vi kan forstå og praktisere demokratisk bæredygtighed. Derudover skal projektet etablere et nationalt netværk for borgerdrevne landskabsprojekter, der skal inspirere og skabe engagement om en demokratisk forankret og bæredygtig forandring af landskabet.

Øm Folkefæled skal realiseres mellem byerne Øm og Lejre, i en naturskøn, landbrugspræget egn i udkanten af Storkøbenhavn. Her bor ressourcestærke borgere med ønsker om at engagere sig i den grønne omstilling og have en aktiv relation til landskabet – men der mangler adgang til naturen. Landskabet og dyrkningsformerne er samtidig under forandring, og dele af området er ifølge Lejre Kommune oplagte for et vådområdeprojekt, hvis realisering afhænger af tilgrænsende lodsejeres opbakning.

Øm Folkefæled åbner en ny form for fælles landskab, som muliggør, at vi med projektet kan undersøge demokratiske, bæredygtige landskabsforandringer:

hvordan kan vi sammentænke nærdemokrati, kultur og naturgenopretning med planlægning og lokal forankring i form af adgang, nye jordbrugsformer, brugsret og medbestemmelse for lokale borgere i et samspil mellem private aktører, civilsamfund og myndighed?

Baggrund og relevans: fælleden som grund for demokratisk bæredygtighed

Beslutningstagere og civilsamfund i landskabsforandringerne over for store udfordringer: hvad er de rigtige beslutninger, og hvordan træffes og implementeres de tilstrækkeligt hurtigt, og hvordan kan man som borger navigere i og med forandringerne? Et landskab fyldt med såvel almene som kontekstspecifikke dilemmaer.

Med projektet *Øm Folkefælle* dykker vi ned i en del af dette landskab og udfolder her dilemmaer, tiltag og nye forståelsesrammer af demokratisk bæredygtighed. Vi forstår bæredygtig som både mål og proces i et samspil mellem økonomi, økologi og sociale aspekter (Brundtland 1987). Og tilsvarende demokrati som en proces, hvor medbestemmelse og deltagelse både er vejen til målet og målet i sig selv. Imidlertid kritiseres Brundtlandrapportens underliggende forestilling om, at økonomiske, økologiske og sociale vilkår overhovedet kan balances (Raworth 2017; Campbell 2016), hvormed også vækstparadigmes perspektiv (Meadows et al. 1972) drages i tvivl. Det kalder på væsentlige recalibreringer. Om end bæredygtighedsbegrebet ikke kan defineres entydigt, udgør samspillet mellem sted (*natur*), mennesker (*sociale*) og måden, de spiller sammen på (*oikos*: 'styring af en husholdning') fortsat et væsentligt omdrejningspunkt. Imidlertid ved vi mere om, hvordan vi kan forstå bæredygtighedskriser end om, hvordan vi kan arbejde proaktivt med dem, hvorfor handlingsperspektivet og den demokratiske forankring synes underbelyst.

Der er en stigende forståelse for og indsigt i, hvordan det fysiske rum kan understøtte politisk dannelse og meningsfuld social udveksling (Amin 2008). Vi ser derfor landskabet som en del af den materielle infrastruktur for udvikling af et kollektivt, samfundsmæssig 'vi' på tværs af socioøkonomiske og kulturelle forskelle (Parkinson 2012). Det rumlige perspektiv anskueliggør desuden, at forskellige demokratiforestillinger – deliberativt, deltagende, radikalt og repræsentativt demokrati – både kan fungere parallelt og i et indbyrdes samspil (Knutzon et al. 2023). Vi ser således en nær sammenhæng mellem spørgsmål om bæredygtighed og demokrati kan udfoldes teoretisk og praktisk gennem de steder og sammenhænge, hvori de skal konkretiseres.

Det er netop for at udfolde, praktisere og teoretisere disse samspil i en specifik sammenhæng at vi vil etablere *Øm Folkefælle*.

Forsknings- og praksis-delspørgsmål

Vi guider i tråd med Ostrom vores overordnede spørgsmål med følgende kombinerede forsknings- og praksis-delspørgsmål:

DS1) Hvordan fungerer/beskrives de indbyrdes relationer mellem de fysiske landskabstiltag, de sociale relationer og organisatoriske aspekter? Det vil sige relationerne mellem dét, vi gør i landskabet, hvem der gør det og måden, vi gør det på.

DS2) Hvordan kan fælledannelser som nye offentlighedsrum styrke den nærdemokratiske dialog og engagement i den grønne omstilling? Hvilke barrierer, modstand, konflikter kan de hindre?

DS3) Hvordan etableres og sikres fælledannelser socialt, organisatorisk, økonomisk og institutionelt?

Den fælles grund vi står på – praktisk og teoretisk state-of-the-art

Fælleden var historisk set langt mere end åbne, græsklædte overdrev i landskabet. Det var et dynamisk kulturel, økonomisk og socialt rum, hvor kollektive beslutningsformer og fællesskaber fandt grobund. Her forvaltede man landskabet i fællesskab, så man kunne opretholde både de lokale naturressourcer og sin egen eksistens. Og det var her alle sociale sammenkomster og fester blev holdt (Federici 2024).

Mens fælleden i fysisk form er forsvundet fra landkortet, indtager begrebet om fælleden en vigtig placering i nyere tids filosofi og samfundspolitiske teori – som et sted, hvor teori og praksis kontinuerligt konfronteres med hinanden i forsøget på at forstå de forskellige dimensioner af den menneskeskabte økologiske krise. Hvor Hardin med sit essay, 'The Tragedy of the Commons' (1968), gjorde fælleden til det uomgængelige begreb for og billede på forfejlet forvaltning af naturressourcer og det økologiske kollaps, har Ostrom efterfølgende vist, at lokale organiseringer succesfuldt kan forvalte fælles naturressourcer, hvormed hun igangsatte en ny teoretisk og socialaktivistisk udvikling (Ostrom 2005).

I dag bruges fælled-begrebet både om naturlige ressourcer og ressourcer, der *skabes* i fællesskab, såsom sociale, kulturelle og digitale/real-life fælleder (Christensen & Christensen 2007). Det manifesterer sig i alt fra energi-fællesskaber på Samsø (Hermansen & Nørretranders 2011) til urban-gardening i Paris og digitale, open source-platforme. De nye borgerdrevne fælleder vokser frem som en 'tredje vej' på felter, tidligere reguleret af stat eller marked (Richardson et al. 2024). Men hver case er kontekstbestemt, og der er behov for skræddersyede metoder til at forstå og skabe fælleder (Mattei & Mancall 2019). Og mere præcist måder hvorpå, vi kan beskrive disse processer som dynamiske samspil mellem materielle ressourcer, forskellige former for menneskelig handlekraft og viden, opfattelser og forhåbninger (Richardson et al. 2024).

Overordnet defineres fælleden som tre forbundne dimensioner: 1) naturlige, materielle eller immaterielle ressourcer, 2) de mennesker og fællesskaber, der deler ressourcerne og måden de bruger dem på, og 3) rammeværk i form af regler og normer, der bestemmer brugen af de fælles ressourcer (Helfrich et al. 2010). Heri genfinder vi de tre aspekter fra Brundtlanddefinitionen af bæredygtighed, men med en indbyrdes afhængighed. Fælleddefinitionen åbner for et tværfagligt forskningslandskab på tværs af filosofien, landskabsplanlægning og landskabsarkitekturen. Det er også netop disse dimensioner, at den folkelige modstand mod indgreb i landskabet berører i spørgsmål om stedsidentitet, proces- og fordelingsretfærdighed

og værdikonflikter i den grønne omstilling (Johansen & Emborg 2018; Agger & Tortzen 2023). Heri finder vi aspekter typisk forbundet til spørgsmålet om demokratisk legitimitet og deltagelse.

Vi tager derfor afsæt i fællestænkningen og dens tredeling, da den på tværs af teori og praksis tillader os at 1) strukturere og udforske de komplekse og dynamiske faktorer, der i spil i de konkrete forandringer af landskabet og 2) gennem Øm Folkefælled at nærme os spørgsmålet om, hvad demokratisk bæredygtighed kan være i teori og praksis:

1. **Naturen og det lokale landskab (N)** (den fysiske dimension)

Vi har fokus på landskabet – undersøger karakteristika og hvilke greb, der bedst kan fremme og beskytte Øm-områdets vand og jordbundsforhold, flora og fauna. Dertil afdækkes dets historiske, kulturelle lag, *nature-cultures*, og det overvejes ligeledes, hvordan disse bedst beskyttes og gøres vedkommende. Afdækningen informeres videre af de teoretiske vendinger i flerartsantropologien og den ny-materialistiske orientering i filosofien (Tsing, Coccia, Latour) der udvider forståelsen for fler-artslige interaktioner i opbygningen af fælles levesteder.

Imidlertid er planlægning af landskabsforandringer et såkaldt wicked-problem (Rittel & Webber 1973; Tietjen & Jørgensen 2016), hvor problemstillingerne ofte er for komplekse til entydige svar. Det kalder på kreative processer med kvalificerede forslag til fysiske interventioner på udvalgte steder i landskabet. Disse delprojekter føder ind i en dynamisk visionsplan i den løbende fælledskabelsesproces (se Kristensen et al. 2015 og 2018), som vi informerer med viden, kunstneriske og eksperimenterende bidrag. Den brede deltagelse i dialogen om påtænkte forandringer sikres gennem tegninger (Braae & Tietjen, 2011).

2. **Fællesskab og lokalkultur (F)** (den sociale og kulturelle dimension)

Vi har fokus på Øm Folkefælleds organisering af lokale frivillige og skabelsen af nye fællesskaber og en offentlighed omkring fælleden gennem inddragende kultur- og naturbegivenheder. Her undersøges sociale og kulturelle forbindelser til landskabet, lokales ønsker for og interesse i landskabet, samt hvilke lokale aktører og kompetencer, der kan bringes i spil. Undersøgelserne informeres af aktør-netværk-teori (ANT), der tillader at forstå både humane og non-human aktører symmetrisk, samt at aktører agerer i netværk og netværk i sig selv er aktører (Latour 2018). Vi vil dertil i projektet samtidig forsøge at etablere nye inddragende fællesskaber gennem sensorisk-æstetisk stimulerende arrangementer og samlinger, for derved give plads til at skabe nye kollektive forståelser og oplevelser af landskabet (Byrnak-Storm et al. 2022). Vi anser en sensorisk-æstetisk, omsorgsfuld tilgang som afgørende for at kunne arbejde på tværs af kultur og natur med planter, dyr, mennesker, ting og steder (Latour 2018, Haraway 2003, Puig de la Bellacasa 2017).

3. **Ny oikos (O)** (den organisatoriske dimension)

Vi har fokus på de rammer, regelværk og organisationsstrukturer, som spiller ind på skabelsen af Øm Folkefælled. Der er behov for “nye ejerskabsformer, der sikrer lokalt, kollektivt ejerskab” [...] og således kan “træffe fælles, lokale beslutninger om landskabets fremtid” (Dalsgaard et al. 2025). Vi vil for hver af delprojekterne og deres mulige overlap undersøge og beskrive forskellige beslutningsprocesser,

organisations- og økonomimodeller, deres ejerskab versus brugsret i relation til deres mulige samspil med eksisterende støtteordninger og kommunal planlægning. I denne 'tredje vejs'-økonomi leder vi særlig efter udvekslingsformater mellem forskelligartede ressourcer såsom arbejde, naturalier, tid og privilegier i form af fx adgang, brug og identitetsmarkører.

Vi vil i projektet benytte Ostroms SES-rammeverk (Social-ecological systems) (McGinnes and Ostrom 2014), som en analytisk ramme for vores arbejde. Det tillader, at vi analyserer de komplekse interaktioner mellem de social, miljømæssige og de forvaltningsmæssige dimensioner på en struktureret måde, der også muliggør sammenligning af data med internationale cases. Endvidere vil vi i projektet undersøge muligheden af at benytte bio-kulturelle indikatorer til både udvide forståelsen for relationerne mellem de miljømæssige og sociale dimensioner lokalt, og således løbende understøtte de kvalitative observationer med kvantitative data.

Projektets hypotese er, at vi med udgangspunkt i Ostroms SES-rammeverktøj kan afdække det mest hensigtsmæssige samspil mellem de tre dimensioner, så de kan beskrives og typologiseres. Og videre, er det vores hypotese, at når de tre dimensioner spiller aktivt og funktionelt sammen, så de opnår både fælles og individuelle mål, som en konsekvens af samspillet, så er der tale om en robust (N)(O)(F) fælledmodel. NOF-modellen er således også et konkretiseret rammeverk for bedre at forstå indlejrede dynamikker i demokratisk bæredygtighed. Overordnet benytter projektets forskningsdel sig af vekselvirkning mellem den dybe indsigt i og fortolkning af den singulære praksiscase (Flyvbjerg 2011) og den kritiske læsning i sammenligningen med relaterede cases (Richardson et al. 2024), hvorved projektet også kan udfordre den idealisering, som iblandt præger fælled-tænkningen (Flinders et al. 2016).

Projektets organisation og ressourcer

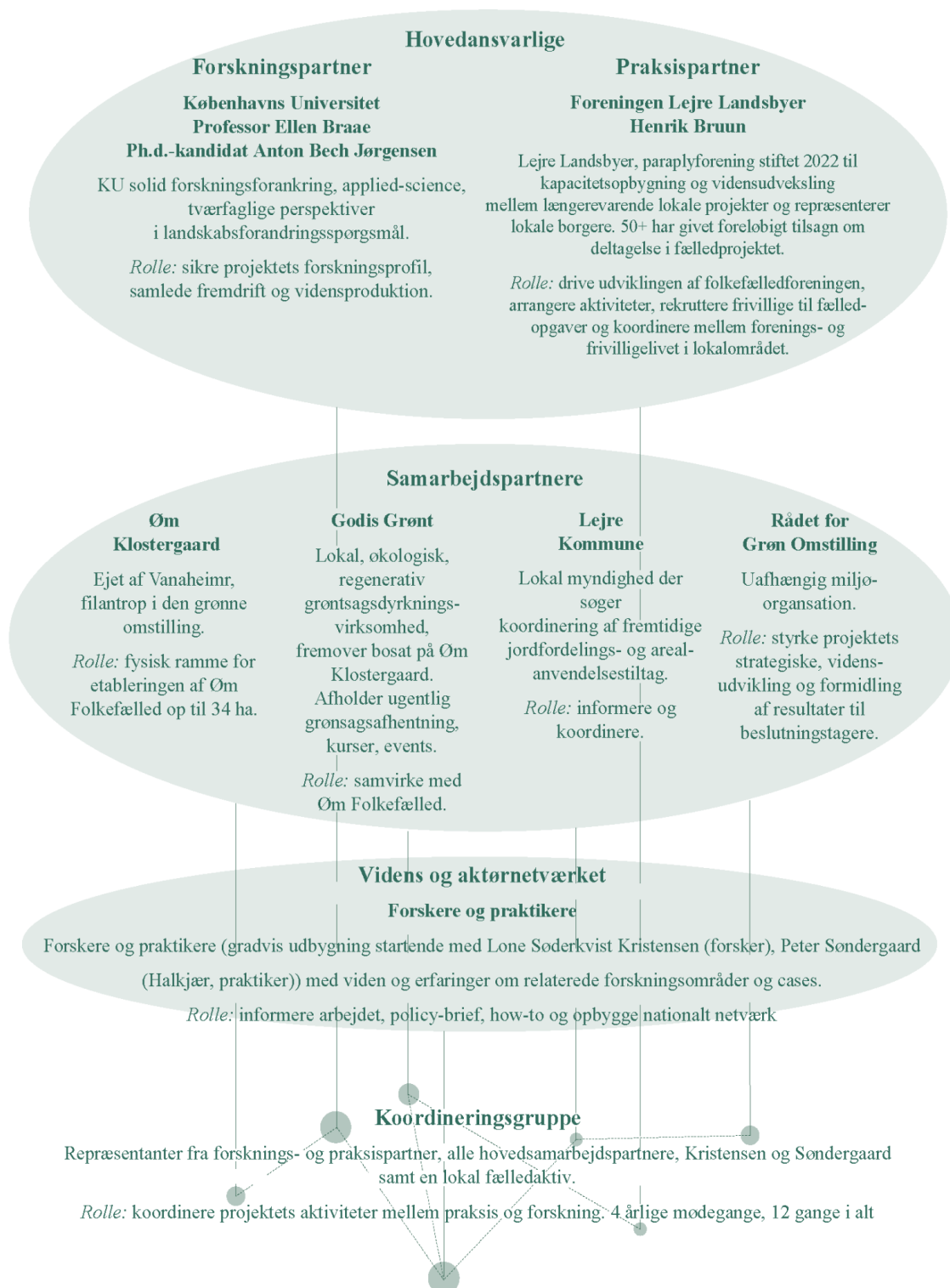
Projektets samarbejdspartnere er organiseret i tre niveauer: 1) projektansvarlige, 2) samarbejdspartnere og et 3) videns- og aktørnetværk af praktikere og forskere, der samler ligesindede og kvalificerer praksisindgreb og -viden gennem aktiviteter organiseret af det tværgående koordineringsudvalg: (se diagram på næste side).

Projektet er begunstiget af en både yderst motiveret og ressourcestærk projektgruppe:

Projektansvarlige: Forskningsleder **Braae** har stor forskningsinteresse i landskabsudvikling og omfattende erfaring med ledelse af større og tværfaglige forskningsprojekter. Ph.d.-kandidat **Jørgensen** har indgående kendskab til fællesskabs-filosofisk tænkning og praksis. Praksisleder **Bruun** er lokal, erfaren ildsjæl, aktiv i **Lejre Landsbyer** og motiveret af at bringe folk sammen, inspirere, udveksle og uddanne medborgere til at lokalt at bidrage til den grønne omstilling.

Samarbejdspartnere: **Øm Klostergaard** har til formål at demonstrere og inspirere til ny arealanvendelse og mere hensigtsmæssige dyrkningsmetoder. Driften overgår til et driftsfællesskab bestående af Godis Grønt, den fremtidige Øm Folkefælledforening og ligesindede grønne initiativer og virksomheder. **Godis**

Grønt deler projektets ambitioner og er motiveret af udsigten til et frugtbart samarbejde med fælledskaberne og den styrkede lokalforankring med øget udveksling af viden, arbejdskraft og afgrøder. Godis Grønt modtager ikke midler fra projektet. **Lejre Kommune** er motiveret af projektets driv- og innovationskraft samt Øm Klostergaards og Folkefælledens potentiale for at inkludere flere lokale lodsejere i omlægningen og bidrage til kommunens samlede udviklingsplaner. **Rådet for Grøn Omstilling** er motiveret af at formidle missionsfremmende viden til beslutningstagere på kommunalt og nationalt niveau.

Videns- og aktørnetværkets temarelaterede forsknings- og praksisildsjæle motiveres af at mødes, pulje og omsætte deres viden i praksiscasen, Øm Folkefællede; etablere nationalt netværk for borgerdrevne landskabsforandringsprojekter; inspirere og formidle viden til såvel beslutningstagere som ildsjæle.

Koordineringsudvalg omfatter Braae, Bech-Jørgensen og Bruun samt en repræsentant fra hver af de fire samarbejdspartnere. Fra VA-netværket indgår **Søndergaard** med sin praksisviden fra Halkjær Landsbyfællede og professor **Kristensen** med sin mangeårige relaterede forskningsindsats bl.a. Lokale Landvindinger. Borgerrepræsentanten sikrer direkte praksisindspil.

Øm Folkefællede etableres på 34 af Klostergårdsens i alt 110 hektar sydvendte jorde med sine markante kulturspor i form af bl.a. jættestue, gravhøje, bronzealderrute og nyere råstofudvinding. I denne bio-naturzone planlægges overordnet ekstensiv afgræsning som naturpleje. Delområder med naturværdi er allerede taget ud af drift, men lider ifølge biologer af manglende naturpleje og vedligehold. Den øvrige jord opdeles i en produktions-økonomisk-zone, hvor Godis Grønt skal producere perma-kultiverede afgrøder og en klima-blandet-zone, hvor jorden forbedres gennem intensiv afgræsning og regenererende initiativer. Folkefælleden kan potentielt udvides ind i disse områder, såfremt der kan findes demokratisk bæredygtige modeller herfor.

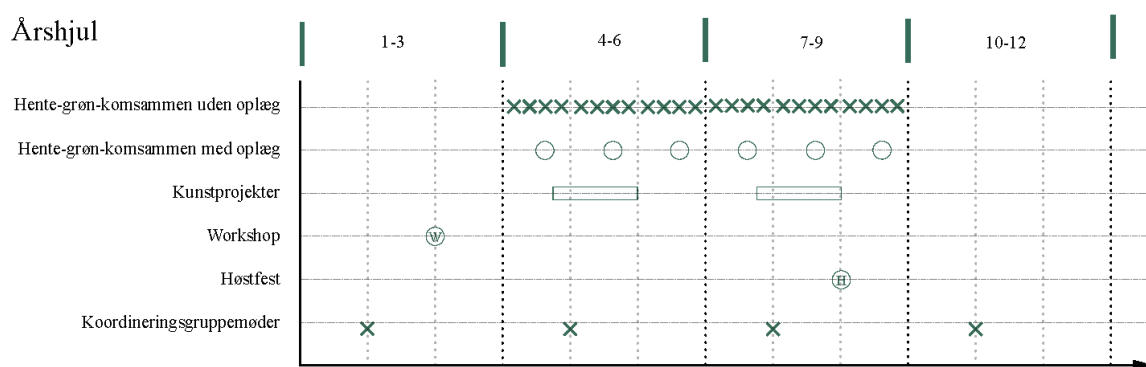
Projektaktiviteter

Udvikling af Øm Folkefællede er gennem hele projektperioden omdrejningspunktet for projektets forsknings- og praksissamarbejde:

Praksis-forsknings-aktiviteter (struktureret omkring et årsforløb; ansvarlig: koordineringsgruppen)

- Hente-grøn-komsammen: nye hverdagslige, sociale arrangementer, der kan inspirere og engagere til meddeltagelse. De er en udvidelse af Godis Grønnts ugentlige grønsags-afhentning for abonnenter til at være for også lokale og deltagere i fælleden med snak og information om folkefælledeprojektet over en kop kaffe. Månedligt et annonceret vidensarrangement – fx med oplægsholder fra VA-netværket. Der afholdes i alt 24 arrangementer årligt over årets lyse måneder, heraf seks med oplæg.
- VA-netværk: inspirere, informere Øm Folkefællede, initiere dansk netværk for borgerdrevne landskabsprojekter samt formulere policy-paper og 'how to'-guide.
- Udstilling: til både intern dialog/-udvikling og ekstern formidling. Internt skal det styrke fælles forestillinger, fastholde beslutninger og opsamle nye ideer. Skabe ekstern interesse for projektets resultater og understøtte VA-netværkets arbejde med at etablere nationalt netværk. Med afsæt et skalerbart grafisk system baseret på A4-formatet og en simpel A3-printer kan tegninger, diagrammer, tekst printes og monteres på ladeporten, plancher til folkemøder og samles til en bogudgivelse.
- Kunstbidrag: projektet inddrager kunstnere til at skabe æstetisk opmærksomhed om projektet og til at indgå i dels udstillingsdel, dels udvikling af ideerne om opholdsstederne i remisen og ved vådområdet.

- Temaworkshops: årlig, struktureret workshopdag med aktiv deltagelse, righoldig information, udvikling af og fælles beslutninger om lokale praksistiltag. Disse beslutninger indarbejdes successivt i procesudstillingen. Dagen er for alle aktive deltagere i fælledforeningen, udvalgte medlemmer af VA-netværket og evt. andre interesserede.
- Høstfester: offentligt arrangement med henblik på bred kommunikation af folkefælledmodellen, etableres som en udvidelse af Øm Klostergaards årlige høstfester med op til 500 deltagere, for alle danske og internationale deltagere og beslutningstagere og med indspil af national interesse, omvisninger og udstilling af projektet. Fællesspisning med lokalt høstede afgrøder.

Praksisaktiviteter (ansvarlig: praksispartner med samarbejdspartnere og lokale borgere)

- ‘Fælledvejen’: projektets rumlige og konceptuelle åbningstræk. Stiforbindelsen tilgængelig gør landskabet, forbinder Øm med Lejre og åbner for indledende udpegninger af steder i landskabet til videre planlægning af ophold og specifikke aktiviteter. Formidling i samarbejde med Allerslev Skole.
- ‘Græsningslauget’ med lavt græsningstryk er et naturgenopretningsprojekt (inkl. etablering af ‘paddehuller’), der letter tilstødende lodsejeres tilkobling til folkefælleden og dermed omlægning af deres jorde. Medlemskab og støtteordninger dækker udgifterne til dyrehold af afgræssere og tovholder (Godis Grønt og samarbejdspartnere), lauget og fælledforeningens medlemmer modtager til gengæld det lokalt producerede kød.
- Idé: ‘Skovscenen’, et amfiteatralt samlingssted i skovremissen (tidligere grusgrav) i samarbejde mellem kunstnere, landskabsarkitekter, projektpartnerne og frivillige om et mødested i landskabet.
- Idé: ‘Tårnet’/‘Vandslottet’: opholdssted/fuglekikkertårn nær vådområdet, et kunstnerisk udformet mindre, overdækket rum og adgang, landskabsmarkør og shelter for frivillige og besøgende under dårligt vejr.

- Andre frivilligprojekter: natur-monitivering på fælleden (registrering på www.arter.dk); bygning af insekthoteller, fuglekasser og stendiger til firben og snoge; temature på fælleden; sanke, botanik, dyr og fugle; kulturhistorie og geografi; etablering af et bi-, bær-, frugt- og nøddelaug; madlavningsevents.

Forskningsaktiviteter (ansvarlig: forskningspartner)

- Følge, beskrive og bidrage til praksiscasen, Øm Folkefælle. Herved skabes indblik i barrierer og konflikter og i samspillene mellem det fysiske (N), det økonomiske/organisatoriske (O), og det sociale (F) og dermed grundlaget for identificering af mulige (N)(O)(F) folkefælledmodeller, som beskrives i samspillet mellem de tre dimensioner.
- Indledende underbygning af projektets teoretiske ramme til brug for kritisk diskussion af observationer efterfulgt af teoriudvikling.
- Analyser af relevante og diverse cases fra Danmark og Europa med robuste (N)(O)(F)-modeller (*Halkær*, Aalborg Kommune, fælledforening af fælledsrevet dyrkning og grundvandsbeskyttelse ved skovrejsning på kommunalt ejet jord; *Skovgro*, Holbæk Kommune, abonnementsbaseret CO₂-skovrejsning til grundvandsbeskyttelse gennem kulturprojekter; *Allinge Naturpark*, borgerdrevet naturgenopretningsprojekt op til 200 hektar; *Progetto Gaia Terra*, Italien, Udine, organisation, der understøtter udveksling af færdigheder og arbejdskraft med frugt og grønsager; *Granville Community Kitchen Farm*, London og Hertfordshire, UK, by-land-organisation, der udveksler mellem madgruppe, 'urban-garden' og andel i et større jordbrug).
- Deltagelse i konferencer med henblik på afprøvning af projektets forskningsresultater.
- Formidling af forskningsresultater gennem udstilling, bog, artikler og afhandling.

Artiklerne har følgende fokus: 1) udvikling af fælledtænkning som initierende rammeværk for spørgsmål om demokratisk bæredygtighed; 2) læring fra internationale cases; 3) Øm Folkefælled observationer/-målinger; 4) teoriudvikling i forlængelse af artikel 1), 2) og 3). Dette sammenfattes i ph.d.-afhandlingen.

Udstillingerne anvendes undervejs internt i projektet som dialogredskab og i eksterne sammenhæng som kommunikation om projektets idégrundlag, praksis-del og findings. Sammenfattes afslutningsvist til bog.

Projektets mål og effekter

Projektet vil skabe både lokal og samfundsmæssig værdi, hvorfor alle skal opleve projektet som reelt værdiskabende. Praksis- og forskningsdeltagere skal derfor tilpasse det velafprøvede "The 4 Returns Framework" (Gutierrez et al. 2023) til projektets effektmål. Det omfatter projektets tre grundlæggende og forbundne dimensioner: det fysiske (A), det sociale (B) og det organisatoriske (C) samt et fjerde og tværgående, nemlig inspiration (D):

		A · Det fysiske	B · Det sociale	C · Det organisatoriske	D · Inspiration
1	Formulering og løbende opdatering af Øm Folkefælled Visionsplan (fælles ideer om mulige fælles fremtider – alt indtegnes årligt på helhedsplan)		X		X
2	Etableringen af Øm Folkefælled, som fysisk, åbent og offentligt tilgængeligt areal	X	X	X	X
3	Dannelsen af ny økonomisk og institutionel levedygtig Øm Folkefælledforening		X	X	X
4	Etablering af fælled-delprojekter med fysiske, sociale og organisatoriske effekter	X	X	X	X
5	Involvering af 75+-antal lokale borgere, foreninger og organisationer		X	X	X
6	Afholdelse af tre borgerinvolverende workshops		X	X	X
7	Nationalt netværk for borgerdrevne landskabsprojekter		X	X	X
8	Afholdelse af 24 årlige hente-grøn-komsammener, m/u oplæg		X		X
9	Afholdelse af tre offentlige høstfest-arrangementer (med hver 500+ deltagere)		X		X
10	Kunstneriske indslag, et til to per år	X	X		X
11	Adaptiv udstilling, dialog- og procesredskab hvori bl.a. indgår visionsplan) som videreudvikles til kunstnerisk formidlingsudstilling og publikation		X		X
12	Kunstnerisk formidlingsudstilling og publikation (udvikling af produkt 10)				X
13	Naturgenopretning på min. 34 ha. tidl. opdyrket land, målbare effekter for biodiversitet	X	X	X	
14	Økonomisk hensyntagen til såvel lodsejere som praksis-deltagernes interesse i arealerne ved alle permanente tiltag	X	X	X	
15	Synergieffekter mellem lokale jordbrugervirksomheder og de borgerdrevne aktiviteter	X	X	X	
16	Policy-paper til beslutningstagere med erfaringer og anbefalinger (af VA-netværket)				X
17	'How to guide' til engagerede borgere med ønske om lignende initiativer (af VA-netværket)				X
18	Fem case-besøg nationalt og internationalt				X
19	Tre konference-deltagelser for projektets forskere				X
20	Underbygget teori om robuste (N)(O)(F)-folkefælledmodeller som opfølgning på Ostroems lov og bidrag til udvikling af demokratisk bæredygtighed.				X
21	Fire peer-reviewede artikler til internationale tidsskrifter (<i>International Journal of the Commons; Landscape Research; Landscape and Urban Planning; Environmental Philosophy</i>) og Ph.d.-afhandling (baseret på tre af projektets fire artikler)				X

Impact og skalerbarhed

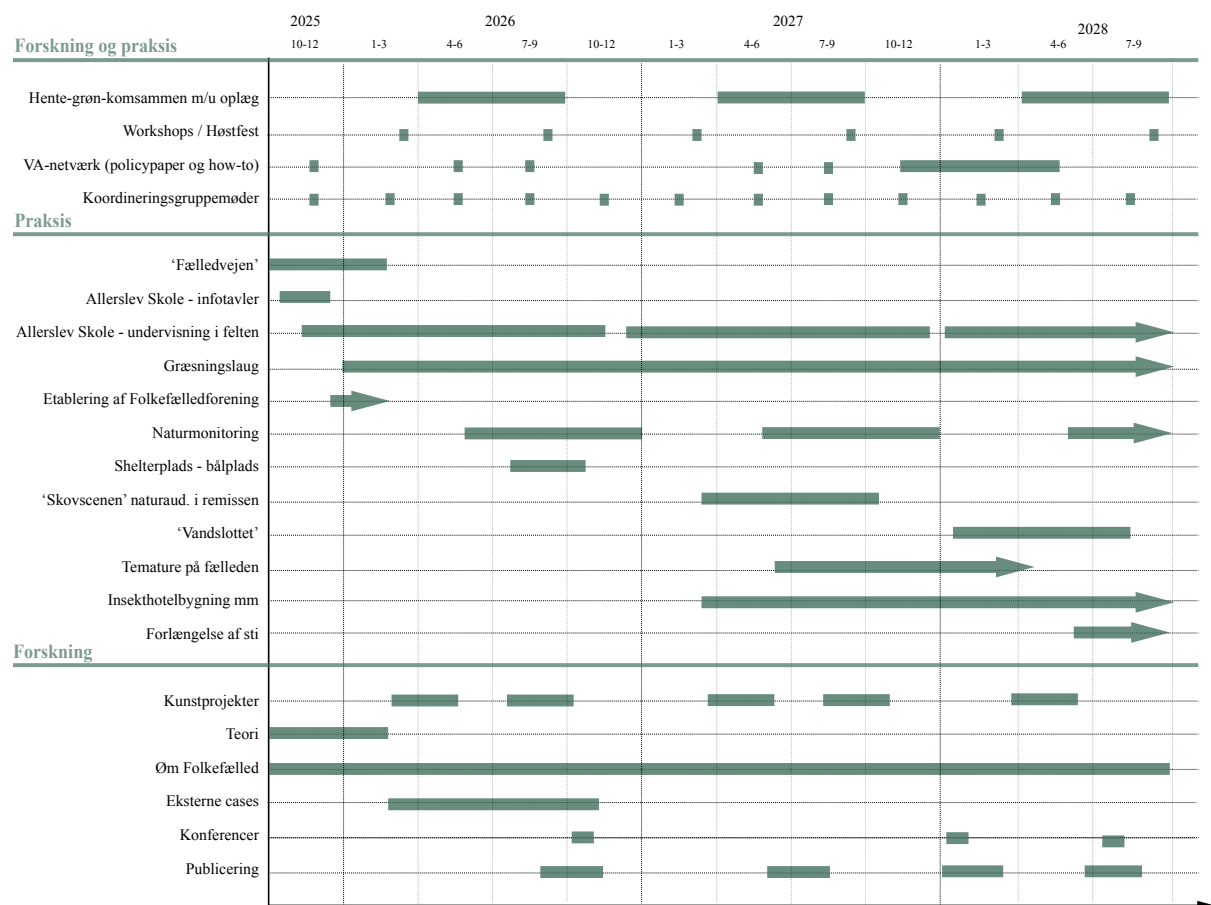
Projektet bidrager med direkte teori-, model- og praksisudvikling af fælleleder som redskab til nær-demokratisk lokal forankring af bæredygtige landskabsforandringer - herunder (N)(O)(F)-modeller, policy-paper og 'how-to-guide' for både forskere, kommuner og borgere. Derudover vil projektet og VA-netværket gennem netværksaktiviteter og offentlige arrangementer styrke samarbejdet mellem lignende

initiativer – herunder etablere et nationalt netværk – samt udvide vores demokratiske og kulturelle forestillingsevne om bæredygtige nye landskabs- og naturrelationer.

Etiske overvejelser

Vi følger grundlæggende integritetsprincipper: pålidelighed i at sikre projektets kvalitet; ærlighed i at udvikle, foretage, gennemgå, rapportere og formidle på en gennemsigtig, retfærdig, fuldstændig og upartisk måde; respekt for kolleger, deltagere, samfund, økosystemer, kulturarv og miljø; ansvarlighed for processen fra idé til realisering og for projektets ledelse og organisation. Vi tager behørigt hensyn til sundhed, sikkerhed og velfærd for samfundet, samarbejdspartnere og andre, der er forbundet med vores projekt. Som forskere reflekterer vi over vores position og ansvar i følsomme forandringsprocesser, der involverer frivillige indsatser og som er påvirket af samfundsmæssige og økonomiske interesser. Vi stræber efter at repræsentere forskellige stemmer i vores casestudier, og vi understøtter praksisser for dialog og fælles læring. Vores projekt har således til formål at bidrage til den videre bæredygtige udvikling af lokale landskaber og styrke lokal medbestemmelse.

Tidsplan

Litteraturliste

- Amin, A. (2008) Collective Culture and Urban Public Space, *City*, 12:1, 5–24.
- Andre, P., Boneva, T., Chopra, F. (2024) Globally representative evidence on the actual and perceived support for climate action. *Nat. Clim. Chang.* 14, 253–259.
- Arler, F. (2009) Landskab og natur, kvalitet og demokrati. I M. Dam, A. Gideon, P. Søgaard Jørgensen, M.-L. Krawack, R. Juul Monberg, M. Skouw-Rasmussen, & C. Aagaard (red.), *Wilhelm+7: Naturen og samfundet i det åbne land - en ny dagsorden* (s. 99-130). Danmarks Naturfredningsforenings Studenterkomite på Københavns Universitet.
- Arler, F., S.M. Jørgensen & E.M. Sørensen (2017) *Prioritering af Danmarks areal i fremtiden.*, Fonden Teknologirådet.
- Brasser, A. et al. (2017) *4 Returns from Landscape Restoration. A systemic and practical approach to restore degraded landscapes.* Commonland Publication, Amsterdam, The Netherlands.
- Braae, E. & A. Tietjen (2011) Constructing sites: Towards new large-scale design (education) methods. *Nordic* 1(1):64-71.
- Bürgi M, Bieling C, von Hackwitz K, Kizos T, Lieskovský J, Martín MG, Printsman A (2017) Processes and driving forces in changing cultural landscapes across Europe. *Landscape Ecology* 32:2097–2112.
- Byrnak-Storm, N., Holm, J., & Grindsted, T. S. (2022) *Borgerinddragelse i udvikling og forvaltning af større naturområder – evaluering af resultater.* Roskilde Universitet.
- Campbell, S. (2016). Green cities, growing cities, just cities. Urban planning and the contradictions of sustainable development. I S. S. Fainstein & J. DeFilippis (Red.), Hoboken: Wiley Blackwell, *Readings in planning theory* 2, s. 214–40.
- Cross, N. (2007) *Designerly Ways of Knowing*, Birkhäuser Verlag AG, Basel.
- Dalsgaard, K. et al. (2025) *Samskabte Landskaber*, Københavns Universitet
- Europarådet (2000) *Den europæiske landskabskonvention*, tilgængeligt 13. februar 2025 via <https://rm.coe.int/16802f3fa7>
- Federici, S. (2024) *Caliban og heksen*. Informations Forlag. Copenhagen.
- Flinders, M., Wood, M., & Cunningham, M. (2016) The politics of co-production. *Evidence & Policy*, 12(2), 261–79.
- Flyvbjerg, B. (2011) Case Study, in N.K. Denzin and Y.S. Lincoln (eds.) *The Sage Handbook of Qualitative Research*, Thousand Oaks, CA: Sage, 301-316.

- Gordon, J. (2012) The role of Place Attachment in Wellbeing. In: Atkinson, S., Fuller, S., Painter, J.(eds.) *Wellbeing and Place*, Farnham: Ashgate, pp. 1-14.
- Gosh, A. (2016) *The Great Derangement*, The University of Chicago Press.
- Hannah, D. (2020) Aesthetics as first philosophy in the Anthropocene. In Krog, M. (ed.). (2020) *Connect-ed-ness. An Incomplete Encyclopedia of the Anthropocene*, Strandberg Publishing, Copenhagen.
- Hardin, G. (1968) The Tragedy of the Commons, *New Series*, Vol. 162, No. 3859, pp. 1243-1248.
- Hermansen, S. & Nørretranders, T. (2011) *Fallegskab*. Samsø Energiakademi.
- Helfrich, S., Kuhlen, R., Sachs, W., Siefkes, C., (2010) *The Commons - Prosperity by Sharing*, Heinrich Böll Foundation, Berlin.
- IPCC (2023) 'Summary for Policymakers', in *Climate Change 2023, Synthesis Report: A Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change, Contribution of Working Groups I, II and III to the Sixth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change*, ed. by H. Lee and J. Romero, Geneva: IPCC.
- Jessen, N.T., Fritzboøger, B. (2023) Translating the landscape. The reciprocity of representations and other realities. *Landscape Ecology* 38:4265–4273.
- Kolko, J. (2010) Abductive Thinking and Sensemaking: The Drivers of Design Synthesis, *Design Issues* 26 (1), 15-28.
- Knudtson, L., Murphy, M.A., Saglie, I-L., Sirowy, B., Lamm, B. (2023) Publicness and democracy: Drammen, in Braae, E. et al. Examining the publicness of spaces on European social housing estates: a positioning paper, *ARQ*, 27.2, 143-157, pp. 150-151.
- Kristensen, L.S., Primdahl, J. og Vejre, H. (2015) *Dialogbaseret planlægning i det åbne land – om strategier for kulturlandskabets fremtid*, Bogværket:Nykøbing
- Kristensen, L.S. og Primdahl, J. (2020) Fremtidens rurale landskaber – om nye tilgange til planlægning. I: G. Jørgensen et al. (red.), *Gentænk byen*. Center for strategisk byforskning, s. 47-55.
- Lawson, B. (1997) *How Designers Think: The Design Process Demystified*, Elsevier, Oxford.
- Marx, K. (1996) *Das Kapital* (F. Engels, Ed.). Regnery Publishing.
- McGinnis, M. D., and E. Ostrom (2014) Social-ecological system framework: initial changes and continuing challenges. *Ecology and Society* 19(2): 30.
- Meadow, D. et al (1972) *Limits to Growth. A Report for the Club of Rome's Project on the Predicament of Mankind*,
- Ostrom, E. (2005) *Understanding Institutional Diversity*. Princeton University Press.
- Parkinson, J. (2012) *Democracy and Public Space: The Physical Sites of Democratic Performance*. Oxford: Oxford University Press.

- Raworth, K. (2017). *Doughnut economics: Seven ways to think like a 21st-century economist*. London: Random House Business Books.
- Regeringen (2024) <https://www.regeringen.dk/nyheder/2024/ny-strategi-for-mere-energi-fra-solceller/> tilgæet 12. marts 2025
- Richardson, L., Durose, C., Ryan, M., & Steele, J. (2024) Knowledge for the Commons: What is Needed Now? *International Journal of the Commons*, 18(1), pp. 218–230.
- Ritter, H.W. J. and M.M. Webber (1973) Dilemmas in a General Theory of Planning, *Policy Sciences* 4, Elsevier, Amsterdam, pp. 155-169.
- Sennett, R. (2012) *Together: The Rituals, Pleasures and Politics of Cooperation*. London: Allen Lane.
- Sgavmst (2025) EUs Biodiversitetsstrategi, <https://sgavmst.dk/natur-og-jagt/naturbeskyttelse/international-naturbeskyttelse/eus-biodiversitetsstrategi> tilgæet 12. Marts 2025
- Tietjen, A., & G. Jørgensen (2016) Translating a wicked problem: A strategic planning approach to rural shrinkage in Denmark. *Landscape and Urban Planning*, 154, 29–43.